

вождается трудностями приспособления. Так, план адаптации может включать следующие аспекты [2]:

1) ускоренное обновление технологической базы в наиболее перспективных стратегических отраслях, что позволит решить проблему относительной технологической отсталости;

2) выявление, устранение нерентабельных, неконкурентоспособных производств и создание институтов переквалификации кадров, работающих в соответствующих областях, предоставление им финансовой и консультационной помощи, что позволит решить проблему занятости;

3) стимулирование высокотехнологичного экспорта, а также продукции с высокой степенью обработки сырья, что укрепит позиции национальных предприятий на зарубежных рынках и пополнит бюджет страны валютными резервами.

Список літератури: 1. Богун Н. А. Перспективы вступления Украины в ЕС // www.masters.donntu.edu.ua. 2. Климова С. О. Аналіз проблем адаптації України до торгового режиму країн ЄС // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2009. – Вип. 255, т. I. – 288 с. 3. Руденко-Миних И. Долгая дорога в Европу // www.telegrafua.com. 4. Філіпенко А. Інтеграційні перспективи України: бігравітаційна модель // Економіка України. – 2005 – № 8. – С. 11. 5. Пищик В. Евро и макроэкономическая сбалансированность в ЕС // МЭ и МО. – 2003. – № 5. – С. 26. 6. Гальчинський А. Інтеграція: коли і куди // Політика і культура. – 2003 – № 13. – С. 2.

*Максименко Я. А., Меглій А. В.
м. Харків, Україна*

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РЕГУЛЮВАННЯ ТА СТАБІЛІЗАЦІЇ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Дана стаття присвячена аналізу основних напрямків регулювання та стабілізації міграційних процесів в Україні. Охарактеризовано діяльність основних Міжнародних організацій, пов'язаних з регулюванням міграційних процесів та їх пріоритетні напрямки праці.

This article analyzes the main areas of regulation and stabilization of migration processes in Ukraine. Characterizes the activities of major international organizations related to the regulation of migration processes and their priorities for work.

Ключові слова: трудова міграція, міжнародна організація з міграції, Міжнародна організація праці, міграційні процеси.

Процеси глобалізації на світовому ринку, попит на товар і капітал, посилення взаємозалежності національних економік об'єктивно обумовили зростання міграції робочої сили як товару. Міграція робочої сили існує на всіх континентах, в усіх регіонах і торкається інтересів більшості країн світу, тому стала одним з головних інтересів світових економік.

Україна є однією з країн, яка надає значну кількість робочої сили до інших країн світу, зовнішня трудова міграція вже стала звичайним явищем. До такої ситуації призводить низький рівень заробітної плати, посилення рівня майнового розшарування населення, досить високий рівень безробіття і вимушеної неповної зайнятості [1]. За останні роки такий показник, як рівень безробіття, має позитивну тенденцію, але й досі залишається досить високим: кількість зареєстрованих безробітних 1999 року становила 1174,5 тис. осіб, 2002 року зменшилась до 1034,2 тис. осіб, 2007 року становила 642,3 тис.

осіб, в 2008 році відбулось зростання кількості зареєстрованих безробітних до 844,9 тис. осіб, але вже в 2009 році становила 531,6 тис. осіб, в 2010 році – 544,9 тис. осіб [8]. Також вплив на міграційні процеси має заборгованість з виплати заробітної плати: сума заборгованості з виплати заробітної плати за 2000 рік становила 6400,8 млн. грн., в наступні роки спостерегалась позитивна динаміка і вже в 2003 році заборгованість становила 2548,2 млн грн., в 2007 році – 806,4 млн грн., в 2008 році – 668,7 млн грн.. Але за останні два роки відбулося збільшення заборгованості з виплати заробітної плати і вже в 2009 році сума становила 1188,7 млн грн., в 2010 році – 1473,3 млн грн [15].

Проте, до недавнього часу, рівень інформаційного забезпечення аналітичних досліджень даного процесу залишається досить низьким. Вибіркове обстеження з питань трудових міграцій, проведене Держкомстатом України в середині 2008 року, стало першим повномасштабним спостереженням, спрямованим на визначення масштабів трудової міграції та соціально-демографічних характеристик її учасників. Воно вперше дозволило оцінити кількісні параметри трудових міграцій [1].

Згідно з даними цього вибіркового обстеження протягом 2005–2008 рр. за кордоном працювали 1,5 млн мешканців України, з яких майже 1,3 млн перебували за межами України з метою трудової діяльності протягом 2007–2008 рр. Протягом останніх 3,5 років 5,1% населення працездатного віку брали участь у трудових міграціях, мігруючи за останні 1,5 року склали 4,4% [1].

Під впливом змін в політиці та економіці, соціальному та технологічному розвитку у найближчий час міжнародна міграція може змінити свої масштаби. Однак, на даному етапі більшість держав відчувають не досить ефективну дієвість управління та регулювання міграційними потоками. Не зникають також такі гострі проблеми, як незаконна міграція та захист прав мігрантів. Одже, не зникне і потреба у вдосконаленні управління міграцією [2].

Мета роботи полягає у визначенні основних напрямків регулювання та стабілізації міграційних процесів в Україні з урахуванням російського досвіду.

Проблема розвитку сучасної міжнародно-правової регламентації міграційних процесів як договірної права стала предметом багатосторонніх угод і договорів між державами та регіонами.

Розрізняють такі міжнародні організації, пов'язані з регулюванням міграційних процесів, як: інституції, які вирішують міграційні проблеми в аспектах своєї основної функціональної компетенції (МОП, ПРООН, ЮНЕСКО, ВООЗ) та організації, які пов'язані метою міжурядової кооперації з упорядкування саме міграційних процесів та статусу мігранта (Міжнародна організація міграції, Управління Верховного Комісара ЯООН з справ біженців, міждержавний фонд допомоги біженцям і вимушеним переселенцям) [3].

Також суб'єктами міжнародного правового регулювання можуть бути різноманітні об'єднання держав: Рада Європи, Європейський Союз, СНД, які здійснюють різноманітні заходи з питань трудової міграції та захисту прав мігрантів [3].

Україна є суб'єктом регулювання трудової міграції, учасницею міжнародних договорів. Проте, можна сказати, що вона суттєво відстала від механізму регулювання цього питання на міжнародному рівні [3].

Для здійснення державного контролю за реалізацією міграційної політики та законодавства, досягнення міжнародних стандартів та забезпечення національних інтересів України щодо управління міграцією необхідно створити надійний державний механізм регулювання міграційними процесами. Україна не має чіткого організаційного та структурного забезпечення реалізації міграційної політики, тому створення надійного державного механізму регулювання міграційними процесами потребує особливої уваги.

Однією з провідних міжурядових організацій у міграційній галузі, яка тісно співпрацює з установами та організаціями України, є Міжнародна організація з міграції (МОМ).

МОМ підтримує забезпечення міжнародного партнерства у вирішенні міграційних питань, пошук практичних рішень міграційних проблем, а також надає гуманітарну підтримку мігрантам, які її потребують, включаючи біженців та осіб, які були змушені залишити свої будинки або місця звичайного проживання [4].

МОМ проводить в Україні проекти, які сприяють покращенню міграційної ситуації в країні, а саме:

1. Програма протидії торгівлі людьми;

2. У рамках Програми «Зміцнення потенціалу у сфері управління міграційними процесами» (СВММР) відбувається тісна співпраця з Урядом України з метою підвищення спроможності української держави управляти міграційними потоками, з метою приведення державної міграційної політики у відповідність із практиками *Європейського Союзу* та міжнародними стандартами захисту *прав людини*, а також з метою захисту людської гідності та добробуту мігрантів;

3. Проект «Технічне співробітництво та зміцнення потенціалу урядів України та Молдови для реалізації угод про реадмісію з Європейським Союзом»;

4. Проекти у сфері трудової міграції [4].

МОМ у сфері *трудової міграції* на сучасному етапі розпочала практичне втілення нового проекту. Міжнародною організацією з міграції, владою *Португалії* та України за підтримки *Світового банку* було розроблено проект «Тимчасова та маятникова трудова міграція між Португалією та Україною» з метою розвитку та вдосконалення схем співробітництва у сфері трудової міграції. Головними цілями даного проекту є сприяння поверненню українських тимчасових трудових мігрантів на місцевому ринку праці шляхом надання професійної підготовки та перевірка ефективності пакету заходів для стимулювання маятникового характеру міграції [5].

Ще однією з програм, пов'язаних з вирішенням проблеми міграції, є Програма Управління Міграційними Переміщеннями (ПУМП). Вона здійснюється у партнерстві із урядами країн Європи, США, Канади, Нової Зеландії та Австралії. Метою програми є підготовка документів для потенційних мігрантів перед та після проведенням співбесід, а також допомога з організації переїзду для потенційних мігрантів [14].

В рамках програми допомоги у добровільному поверненні (AVR) ПУМП надає допомогу через реінтеграцію осіб, що повернулися з країн ЄС. Одним із завдань ПУМП є надання інформації та послуг консультації мігрантам, які не є громадянами України, що повертаються на батьківщину. Мігрантам, які знаходяться у важкому становищі чи шукають притулку МОМ допомагає, використовуючи механізми AVR [14].

У період з 2005 до 2011 року МОМ надала допомогу понад 400 мігрантам, які були повернуті з України в більш, ніж 25 країн походження [5].

МОМ здійснює свою діяльність і в Росії. Це відбувається на основі «Угоди про співпрацю між Урядом Російської Федерації і Міжнародною організацією по міграції». Основними напрямками угоди є: допомога переселенцям в процесі переселення і інтеграції на нових місцях проживання, протидія торгівлі людьми, у тому числі жінками і дітьми з метою сексуальної експлуатації, проведення інформаційних кампаній по відвертанню незаконної міграції, повернення громадян третіх країн, що знаходяться в тяжкому положенні в Росії, медична допомога мігрантам, добровільне повернення афганських фахівців [10].

Україна є державою-членом МОП, яка також здійснює кроки до покращення ситуації трудової міграції. Одним з таких кроків є співпраця представників МОП із керівництвом Федерації профспілок України (ФПУ). Вона присвячена офіційному відкриттю

в Україні проекту МОП/ЄС «Ефективне управління трудовою міграцією в контексті її професійних навичок» та участі у ньому ФПУ.

Ця співпраця направлена на збір інформації щодо міграційних потоків в Україні, визначенні рівня професійної підготовки мігрантів, допомозі по визнанню дипломів мігрантів [6].

Ще одним кроком до вирішення проблеми трудової міграції є співпраця представників ФПУ з місією Міжнародного бюро праці. Для вирішення проблеми обговорювалось питання підготовки нового проектного документу для України щодо трудової міграції. Також порушено широке коло питань: вдосконалення законодавства щодо врегулювання діяльності агенцій з працевлаштування, створення умов для використання професійних навичок трудових мігрантів, які повертаються до України, збирання статистичних даних щодо чисельності трудових мігрантів, а також питання вдосконалення цієї роботи тощо [7].

В Росії МОТ діє в таких напрямках, як створення ефективної законодавчої бази для управління міграцією, скорочення нерегульованої міграції і регулювання легальної міграції, поширення соціального захисту на працівників-мігрантів за допомогою двосторонніх і багатосторонніх договорів, посилення взаємодії між державними установами і програмами допомоги мігрантам, особливо між державними службами зайнятості, інспекціями праці, професійно-технічними учбовими закладами і програмами розвитку малого бізнесу [11].

Важливим кроком є те, що Міжнародним Центром Перспективних Досліджень розроблено проект для обговорення під назвою «Зелена Книга» на тему: «Вдосконалення механізмів реалізації міграційної політики України. Поширення досвіду країн ЄС щодо виконання угод про реадмісію».

В цьому проекті, зокрема, розглянуті проблеми відсутності єдиного координаційного органу виконавчої влади, який реалізував би міграційну політику, недостатній рівень охорони державного кордону, недостатнє фінансування або його неефективне використання, відсутність угод про реадмісію з країнами – постачальниками нелегальних мігрантів, також розглянуті питання організації конкретних дій для підвищення ефективності контролю над нелегальною міграцією [9].

Для регулювання міграційних процесів в Російській Федерації була розроблена Концепція регулювання міграційних процесів в Російській Федерації, яка є системою цілей, основних завдань і напрямів дій органів державної влади і органів місцевого самоврядування у сфері управління міграційними процесами [12].

Основними напрямками реалізації концепції є вдосконалення правової бази в області міграції і виконання відповідних норм законодавства РФ, розробка і укладення міждержавних і міжурядових договорів і договорів міжвідомчого характеру, взаємодія з відповідними державними органами іноземних держав, міжнародними урядовими і неурядовими організаціями в інтересах рішення міграційних проблем [12].

Участь країн в заходах та програмах, пов'язаних з регулюванням міграційних процесів, дають певні позитивні результати. Так, участь України в заходах та програмах, пов'язаних з вирішенням питання трудової міграції, дає певні результати та позитивно вплинули на кількість емігрантів з країни: в 2006 році їх кількість складала 29982 осіб, в 2007 році – 29669 осіб, в 2008 році – 22402 осіб, в 2009 році – 19470 осіб, в 2010 році – 1477 осіб [16].

В Росії ці показники мають наступну тенденцію: в 2006 році кількість емігрантів складала 1989752 осіб, в 2007 році – 2044993 осіб, в 2008 році – 1973839, в 2009 році – 1740149 осіб, в 2010 році – 1944226 осіб [13].

Отже, можна зробити висновок, що Україна та Росія здійснюють кроки для покращення міграційної ситуації в схожих напрямках. Заходи та програми, які проводяться в країнах, приносять певні позитивні результати в зміні кількості емігрантів.

Але, не зважаючи на позитивні показники, Україну й досі вважають країною з високим рівнем міграції, так як усі нововведені програми та заходи для ефективного ре-

зультату безумовно потребують часу. Однозначно можна сказати, що в більшій мірі на це впливає не досить високий рівень розвитку ринку праці в Україні. Високий рівень безробіття, вимушена неповна зайнятість, високі заборгованості по заробітній платі виступають значними рушійними силами трудової міграції. Тому для прискорення вирішення цієї проблеми слід, перш за все, звернути увагу на вирішення проблеми ринку праці в Україні та сприяти покращенню ситуації на ньому.

Список літератури: 1. Позняк А. В. Трудовая эмиграция в Украине как фактор развития рынка труда [Электронный ресурс] / А.В.Позняк // Демоскоп Weekly – 2010. – № 405–406. – Режим доступа к журн.: <http://demoscope.ru/weekly/2010/0405/analit05.php> 2. Світова міграція у 2010 році. Звіт МОМ: «Майбутнє міграції: розбудова дієвості заради змін» [Електронний ресурс]. / Сайт Міжнародної організації з міграції. – Режим доступу: <http://www.iom.org.ua/ua> 3. Поліщук О. В. Міжнародна організація праці (МОП) в системі міжнародного правового регулювання трудової міграції [Електронний ресурс] / О. В. Поліщук – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/CCN/Pravo/4_polischukov.doc.htm 4. МОМ Діяльності [Електронний ресурс] / Сайт Міжнародної організації з міграції. – Режим доступу: <http://iom.org.ua/en/iom-activities/> 5. Трудова міграція [Електронний ресурс] / Сайт Міжнародної організації з міграції. – Режим доступу: <http://www.iom.org.ua/ua> 6. В Україні стартує проект МОП/ЄС «Ефективне управління трудовою міграцією в контексті її професійних навичок» [Електронний ресурс] / Департамент апарату ФПУ з питань економічного захисту / Офіційний веб-портал ФПУ. – 2011. – Режим доступу: http://www.fpsu.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=4562:-l-r&catid=58:2009-07-30-20-01-54&Itemid=34&lang=uk 7. МОП готує новий проектний документ для України щодо трудової міграції [Електронний ресурс] / Веб-портал Суспільство і соціальна політика. – 2011. – Режим доступу: <http://www.ukrsocium.com/novini/susplstvo/957-2010-03-22-14-30-22> 8. Ринок праці [Електронний ресурс] / Сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/gr.htm 9. Проект «Вдосконалення механізмів реалізації міграційної політики України. Поширення досвіду країн ЄС щодо виконання угод про реадмісію» [Електронний ресурс] / Міграційна політика України у сфері контролю над нелегальною міграцією // Зелена книга. – 2006. – Режим доступу: http://www.icps.com.ua/files/articles/42/68/migration_discussionpaper.pdf 10. Бюро МОМ в Росії [Електронний ресурс] / Сайт Международной организации по миграции в России. – Режим доступа: http://85.21.179.94/russian/raboutus_iominrussia.html 11. Управление процессами трудовой миграции и противодействие торговле людьми [Електронний ресурс] / Сайт Международной Организации Труда. – Режим доступа: <http://www.ilo.org/public/russian/region/eurpro/moscow/areas/migration.htm> 12. Концепция регулирования миграционных процессов в Российской Федерации [Електронний ресурс] / Сайт Государство и антропоток. – Режим доступа: <http://antropotok.archipelag.ru/text/a045.htm> 13. Общие итоги миграции населения [Електронний ресурс] / Сайт Федеральной Службы Государственной Статистики. – Режим доступа: http://www.gks.ru/free_doc/new_site/population/demo/migro.htm 14. Програма Управління Міграційними Переміщеннями [Електронний ресурс] / Сайт Міжнародної організації з міграції. – Режим доступу: <http://www.iom.org.ua/ua> 15. Доходи населення [Електронний ресурс] / Сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/dn.htm 16. Демографічна ситуація [Електронний ресурс] / Сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ds.htm